

אלה

הארץ

www.haaretz.co.il

יום רביעי ב' בתמוז תשפ"ו
17 ביוני 2026

אחרי שפוטר מ"60
דקות", סקוט פלי
סוגר חשבון עם
הבוסים ב־CBS

4

רון טל

צילום: נעמה גרינבאום

בצילום מ-1949 של חנני כת קו הרכבת ירושלים־תל אביב, לצד נשיא המדינה חיים ויצמן וראש הממשלה דוד בן גוריון, ויהתה מיכל גוברין את הוריה: אביה, פנחס, שכיחן בתפקיד בכיר במשרד התחבורה, לבוש בח־ליפה; ואמה, רינה, בשמלת שיפון ארוכה ותחבושת על זרועה השמאלית. "כילדה שא־לתי את עצמי מה קרה לאמא", היא נזכרת. "רק שנים מאוחר יותר דודה שלי סיפרה שאמא הורידה בניתוח את המספר מאושויץ".

אמה של גוברין מיעטה לדבר על מה שקרה שם. הצל־קת שנותרה על זרועה היא ב־טוי חיצוני, עמוס במשמעות, למה שכתה מכנה "הגלד": "כשפצע מחלים, המוגלה שא־נחנו נגעלים ממנה היא רקמה שנוצרת על ידי תסיות הדם. הגלד דוחה אותנו, אבל הוא מסמן את הריפוי. עבורי זה הדימוי החזק ביותר לשתיקה של אמא שלי ושל אחריהם, להסתרה של מה שעבר עליהם בשואה. השתיקה הזאת נועדה לשמור עליהם ועלינו".

המשך בעמ' 2

אמה ניצולת השואה של הסופרת **מיכל גוברין** לא דיברה מעולם. שני דפים שנשרו מספר נידח הובילו את גוברין לכתוב עליה ממואר מרשים

"אם לא היתה שואה, לא היינו נולדים. זה פחד מוות"

המשך מעמ' 1

גוברין, בת 76, במאית תיאטרון, סופרת, משוררת וחוקרת, מקלפת את הגלד ב"השתיקה של אמא" (הוצאת עם עובד), ממואר שבו היא עושה מהלך כפול: מתעדת את התחנות בחייה של אמא — מהילדות בפולין ועד ימיה האחרונים בישראל, וגם משחזרת את התחקיר שניהלה בניסיון לחשוף את מה שהאם הסתירה. זהו ספר שאפתני ומרשים, 548 עמודים, הנודד בין קרקוב, פריז, תל אביב וניו יורק, וכולל תיאורים מחרידים של סדיום מפצתי ורצחנות נאצית לצד גיי לויים מופלאים של גבורה ושמירה על אנושיות מול הרוק. "הספר הזה נכפה עליי", היא אומרת. "הכתיבה שלו לקחה לי 20 שנה. בכל פעם הייתי מפסיקה מרוב פחד".

השתיקה שימשה כמנגנון הישרדות לניצולים, וכמו רבים מבני דורה, גוברין ידעה ולא ידעה. "ידעתי שלאמא שלי היה ילד, מארק. ידעתי שצריך להתחשב בה, וככל שהתקרבותי לגיל שמונה — הגיל שבו מארק נרצח — הרגתי שתי שהסכנה גוברת. היא דיברה על קרקוב שלפני המלחמה, סיפרה על חופשות קיץ בואקופנה, ואחר כך על העלייה לארץ, אבל כשזה הגיע למלחמה — שתיקה מוחלטת. פחדתי לשאול. לפעמים היה יורד מסך על העיניים שלה ואז הייתי משפילה את המבט".

עטיפת הספר. כתיבתו נמשכה 20 שנה צילום: אוסף פרטי; עיצוב: יעל בר דיין / הוצאת עם עובד

לעולם המושקת היו דרכים משלו להסתגל לתוך המציאות היום־יומית. פעם, כשמיכל ואמה עלו על קו 22 בדרך הביתה, האם השתתה ליד הנהג אחרי ששילמה עבור הכרטיסים ו"פתאום הטיחה בו: 'איך אתה לא מתבייש על מה שעשית'", היא כותבת בספר. "כל הנוסעים באוטובוס קפאו על מקומם. איש לא הוציא הגה מפיו. 'תתבייש לך!' הטיחה אמא בנהג, והוא הרג כין את ראשו אל ההגה". כשירדו בתחנה היא אמרה קצרות: 'הוא היה קאפר'.

כפעם אחרת, כששכבה במיטתה לפני השינה וקראה את "נפילת בית אישר" של אדגר אלן פו, שמעה מיכל את מה שהיא מתארת כ"קול מקונן. קרוב מאוד". היא

תהתה אם מישו מת אצל השכנים, חצתה את הדירה למרפסת, אבל בבניין ממול לא דלק אור והיתה דממה מוחלטת. היא הניחה שהאימה הגותית של פו נדדה מהספר אל העולם הממשי וחוללה אצלה מעין הויה. שנים אחר כך, כשסיפרה לידיד על קינת השכנים שהותה, האיש, בן של ניצולי שואה, סיפר איך לילה אחד התייער למשמע הצעקות של אביו. "באותו רגע התמוטט בתוכי המחסום, והבנתי מנין עלו הצעקות ששמעתי", כותבת גוברין. "הן היו כה שונות מקולה הרגיל של אמא עד שלא זיהיתי אותן... לא הייתי מסוגלת לשמוע או את אמא. ויותר מכך, לא הייתי מסוגלת לשייך אליה את הצעקות. חיים שלמים נדרשו כדי לחבר את הצעקה לצועקת. את קולה אל אוניויליבי".

והיה גם אלבום תמונות שכריכתו עשויה מומש עם תצלומים ישנים מפולין. הוא היה מוסתר עמוק בתוך מגירת הלבנים ומיכל הילדה העזה לחטט בו רק כשאיש לא ראה. "הייתי מגששת בין דפיו עד שנמצא לי מבוקשי. ומיד, כבהלה, הייתי טומנת אותו בחזרה מתחת לקומבניזונים המרשרשים", היא כותבת. "מארק, אמא אמרה ועיניה זוהרות, וכך ידעתי מה שמו של הילד שבתצלום הועיה ידעתי גם שאסור לי להגות את שמו. שאם אתקרב אליו — אמות".

גוברין מוציאה מהתיק את האלבום. באחד התצלומים נראה ילד קטן כבן שלוש עם שיער כהיר ועיניים פעורות, מתוך באופן שורבר לב. היא לא אומרת דבה העיניים שלה נשטפות דמעות. הרגיעה של גוברין מחשיפה לפרטים של מה שקרה לאמה היתה נטועה בפחד ממשי. "הרי אם אמא היתה נשארת עם בעלה הראשון, גוסק, לא הייתי באה לעולם. אם לא היתה שואה, לא היינו נולדים. זה פחד מוות. זה איום על עצם הקיום שלנו". ידעת משהו על אושוויץ?

"הלכנו ברחוב בן יהודה ואני דיברתי על דברים שהפריעו לי והתלוננתי, ואז אמא שלי נעמדה באמצע הרחוב ואמרה: 'באושויץ, מי שריחם על עצמו — זה היה הסוף שלו'. והמשיכה ללכת"

"הפעם היחידה שאמא אמרה את המילה 'אושויץ' היתה ערב הנסיעה שלי לפריז ללימודים. היא אמרה: 'באירופה אי אפשר בלי פרווה. אמרתי: 'אבל אני סטודנטית, מה פתאום פרווה?' והיא לקחה אותי בחמסין של אוגוסט ליצרן פרוות. אחר כך הלכנו ברחוב בן יהודה, ואני דיברתי על דברים שהפריעו לי והתילוננתי, ואז היא נעמדה באמצע הרחוב ואמרה: 'באושויץ, מי שריחם על עצמו — זה היה הסוף שלו'. והמשיכה ללכת".

היו גם אמירות קשות יותר. שנים אחר כך אמא של גוברין ביקרה בדירתה בירושלים. בריאותו של אביה הלכה והידרדרה, והאם תקפה את בתה על שהיא לא מגלה יותר עניין במצבו. "את לא יודעת לאהוב, את לא יכולה לאהוב", אמרה לה.

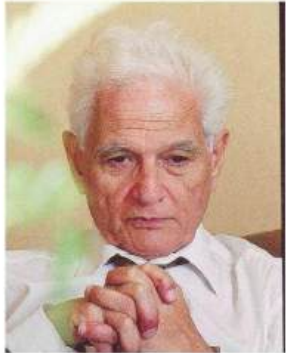
די אכזרי.

"יצא לה. אבל היא לא צדקה. בספר אני כותבת את הקטע הזה מנקודת המבט שלה, מדווחת על מה שיצא לה מהפה. הדחף שלה הוא להפתח מולי אבל היא פשוט לא מצליחה, והיא מתגוננת. כאילו שלא אכפת לי מאבא שחור לה. אני לא ידעתי איך לקרוא לזה — השלכה? זו אותה שתיקה. היא לא מצליחה לומר לי את מה שהיא באמת רוצה לומר".

חווייה פותחת עיניים

גוברין שירתה ככתבת צבאית בחיל חינוך, למדה ספרות באוניברסיטת תל אביב והמשיכה לדוקטורט בפריז. המחקר שלה

התרכז בצדדים התיאטריים של הטקסט החסידי והתבסס על "ליי קוטי מוהר"ץ של רבי נחמן מברסלב — הרבה לפני שהפך לדמות פולחן ראשי התיבות שלה מצוירים על קירות. בפריז היא הקימה להקה שהציגה עיבוד תיאטרי לספורים של הרב. בהמשך ביימה בתיאטרות בישראל ופרסמה 11 ספרים, בהם פרווה, שירה והגות. היא הרצתה באוניברסיטת תל אביב, באוניברסיטת ראטגרס בניו ג'רזי ובבית הספר קופר יוניון בניו יורק, וכתבה בשלל פרסים בארץ ובהוצ'ל, כולל התואר "אבירה" מטעם מסדר האמנויות והספרות הצרפתי.

הפילוסוף ז'אק דרידה, 2003. קשר מיסטי לירושלים צילום: מיקי קרצמן

היא היתה נשואה למתמטיקאי הצרפתי־יהודי חיים ברזיס, שמת לפני שנתיים. את משפחתו הכירה בפריז, אבל הקשר איתו נוצר אחרי הביקור הראשון שעשתה בפולין ב-1975. בסיומו היא כתבה מאמר שפורסם בצרפת ועורר את תשומת לבו. בהמשך אותה שנה הגיעה לחופשה בירושלים. "חיים כתב לי מכתב שלא הגיע אליי, כי כבר לא גרתי בכתובת שהיתה לו, אבל אז אני התקשרתי אליו. הרגתי שיש שם משהו". בני הווג, הורים לשתי בנות, רחל־שלומית ומיריקה, חלקו את חייהם בין פריז, ניו יורק וירושלים. פריז של אמצע שנות ה-70

מיכל גוברין בת שמונה עם אמא. "את לא יודעת לאהוב, את לא יכולה לאהוב" צילומי רפרודוקציה: נעמה גרינבאום

"לא ידעתי שהיה לה נהג, שהיא נסעה בכל גרמניה והיתה המפקדת של קבוצת הילדים שעלו על האקסודוס. אמא היתה מעורבת מטעם הג'וינט במפעל העצום שנעשה שם"

היתה מקום רוחש פעילות אינטלקטואלית מסעירה. גוברין פקדה את ההרצאות של עמנואל לוינס, מחשובי הפילוסופים של התקופה, האיש שחיבר בין יהדות לאקוויסטנציאליזם. במקביל שמעה על אדם כריזמטי בשם מישל פוקו שהרצאותיו התפוצצו מקהל מעריצין. "הלכתי לשיעור שלו בקולג' דה פרנס, ומיד בהתחלה הוא אמר, 'רק מי ששמעו אותי בהרצאות קודמות יכולים להישאר'. יצאתי בכושת פנים. הוא לא היה נחמד". עם ז'אק דרידה היה לה יותר מזה. גוברין שמעה הרצאה שלו שעסקה בקשר בין יהדות לפילוסופיה של קאנט. "הוא ציטט מעשרת הדברות, וכשדיבר על 'לא תעשה לך פסל וכל תמונה' הוא השתמש במילה הצרפתית la représentation. ניגשתי אליו בסוף השיעור ואמרתי שזה לא תרגום מדויק ל"תמונה", והוא אמר, 'תעשי על זה הרצאה בשבוע הבא'".

מאותה הרצאה צמחה ידידות שנמשכה שנים, עם פגישות בבתי קפה וארוחות ערב כשדרידה הגיע לביקורים בירושלים. "התברר שהוא קורא את הרמב"ם — עד אז בקושי ידעתי שהוא יהודי. הוא סיפר לי על התנ"ך שקיבל מאבא שלו. איש נדיב, מאוד שרמנטי, כל שיחה איתו היא חוויה פותחת עיניים. היה לו קשר עמוק לירושלים, קשר דתי מיסטי".

גוברין ודרידה חתומים על ספר משותף, "גוף תפילה", שיצא ב-2012 (הוצאת הקיבוץ המאוחד) ומבוסס על שיחה שהתקיימה

ביניהם בקופר יוניון. זה ספר שמטייל על הקו שבין דת לחילוניות ובוחן היבטים שונים של התפילה היהודית — הקשר שלה לשפה, האופן שבו היא פורצת באופן אינסטינקטיבי מהגוף, הערוץ שהיא פותחת להתבוננות פנימה והאפשרות לקיומה גם כשאין שום ודאות שיש מישוה שמאזין לה.

בכלל, נדמה שגוברין ניחנה בכישרון מיוחד להתחבר לאנשים שהעשירו את עולמה. אחד מידידיה הקרובים בתקופת ניו יורק הוא דון דלילו, מהסופרים החשובים של דורו. "הוא התגורר מחוץ לעיר והיינו נפגשים כשהיה מגיע למנהטן, תמיד יושבים באותה מסעדה איטלקית שהוא אהב. אדם עצמאי לחלוטין, לא שייך לשום מנגנון. ממנו למדתי את המשפט I need modesty (אני זקוק לצניעות)", היא מספרת.

דלילו קשור באופן עקיף לכתיבת "השתיקה של אמא". בעיצורמה של האינתיפאדה השנייה, גוברין קיבלה ממנו מכתב שבו התעניין בשלומה ותהה על היכרותה לשרוד מול האלימות הרצחנית של פיגועי ההתאבדות. בעקבות המכתב היא פרסמה מאמר במגזין Partisan Review בשם "מרטירים או שורדים: הרהורים על הממד המיתי של מלחמת הסיפור", שבו היא חוקרת בין השאר את גלגוליו של מיתוס הקורבן ומעמדתו בין השהיד הג'יהדיסטי לאופן שבו השואה הונצחה בויכוח המערבי.

קצת אחר כך גוברין חיפשה ספר על מלחמת העולם השנייה לצורך עבודה שכתבה מיריקה היתה צריכה להכין. היא עלתה על סולם והחלה לעיין בספרים שבמדף העליון בכוננית. מאחד הספרים נפלו שני דפים מקופלים. היא זיהתה את כתב היד של אמא שלה. זה היה מכתב המלצה לאחד אריה־ליאון ססלר, והתאריך היה 2.4.1985, שנה לפני מותה. לצד שמה הקודם, רגה לאוב, נכתב: "חברת ההנהגה הציונית בברגן בלזן, מרכות פעולות הבריחה באזור הבריטי של גרמניה".

"לא ידעתי על זה כלום", אומרת גוברין. בחיפושה אחרי ססלר היא הגיעה לאישה בקריית אתא. "היא סיפרה שהוא מת עשר שנים קודם. התברר שהאישה הזאת קראה דברים שכתבת, ראתה הצגות שלי. והיא אמרה: 'את לא יודעת מי היתה אמא שלך. אמא שלך היתה גיבורה'".

לחפש אחר העקבות

גוברין גילתה שאחרי המלחמה אמא, רגה לאוב, נשארה בברגן בלזן. מחנה הריכוז, שאותו שרדה נגד כל הסיכויים אחרי אושוויץ וצעדת המוות, נשרף על ידי הצבא הבריטי, אבל בסמוך אליו הוקם מחנה עקורים שאליו הגיעו פליטים ממזרח אירופה. רגה היתה המרכזת האזורית של תנועת "הבריחה", שבמסגרתה הוכרחו לפלשתינה 300 אלף גייצולים יהודים.

"לא ידעתי שהיה לה היה נהג, שהיא נסעה בכל רחבי גרמניה,

ביחד ולשמור אחת על השנייה", היא מספרת. "באשוויץ הן דחפו עגלות מלאות באבנים, פעילות סתמית שלא היתה לה שום מטרה מעבר להתעללות. הן שרו ז'טהר ליבנר' והיא שרה 'שחקי שחקי'. מה שחייבר אותן היו הערכים שהאמינו בהן – כבוד האדם, חי' רות הנפש, בוז למענים'.

מאיפה הכוחות?

"בתנאי קיצון בוהקים הטוב והרוע, הכל מודגש. מצד אחד אתה רואה את הקאפואים ואנשי המש' טרה היהודית מנסים להציל את עצמם, אפילו שגם הם יגמרו כמו כולם; ומצד שני יש אלה שמבינים שלעזור לאחר יעזור להם, ויש משהו שמצליח להתגבר על האינ' סטינקט הראשוני לחשוב רק על עצמך'.

רגה וחברותיה היו באשוויץ מאוקטובר 1944 ועד ינואר 1945. המלחמה במערב אירופה הוכרעה, הצבא האדום התקרב ממזרח, והנאצים הנסוגים לקחו את הנ' שארים לצעדת המוות. גוברין מתארת את ההליכה בשלג על פני עשרות קילומטרים, כשמסביב נערמות הגופות, כ"גיהנום שאחרי הגיהנום". אבל בסוף המסע הממין גיהנום נוסף. בברגן בלזן לא היו תאי גזים. את מה שהמשרפות של אושוויץ לא עשו, השלימו הרעב, הצפיפות והמגפות.

גוברין סגרה מעגל שהתחיל כאשר שני דפים נשרו מספר נ"י דח. המידע שאספה חשף גם פר' טים אינטימיים על אמא שלה. "גיליתי שלאמא שלי היה אהוב אחרי המלחמה. היא חשבה שלא תוכל להיות אמא יותר אבל היא רצתה להרגיש את הגוף שלה מח' דש. פתאום התקרבותי לאמא שלי גם כאישה. היא לא היחידה. במח' נה העקורים היו יחסי מין. אנשים שאיבדו את הכל התחברו לזוגות. עשר חתונות ביום, אותה הינומה הולכת מאחת לשנייה. מאות יל' דים נולדו שם'.

אחרי שעלתה לישראל פגשה רגה את פנחס גוברין, ממיסדי קיבוץ תל יוסף, ונישאה לו. מיכל היא בתם היחידה.

איך כתיבת הספר שינתה אותך?

"אני מסוגלת להסתכל לאמא בעיניים. היה לי חשוב לגלות שאי' מא הלכה להפגין נגד טבח סברה ושתיילה. שמה פרחים על הקבר של סאדאת. היום אני יכולה לראות אותה באמת'.

בהשראת 7 באוקטובר היא גי' לתה משהו נוסף שחנך מהסיפור הפרטי: "ההפגנות נגד ישראל התחילו מיד אחרי הטבח. הקיום שלנו מאיים על הגדרת האני של האחרים, מעלה בהם את האשמה, וזה בלתי נסבל עבורם. אנחנו צריכים לעזור להם להחלים'.

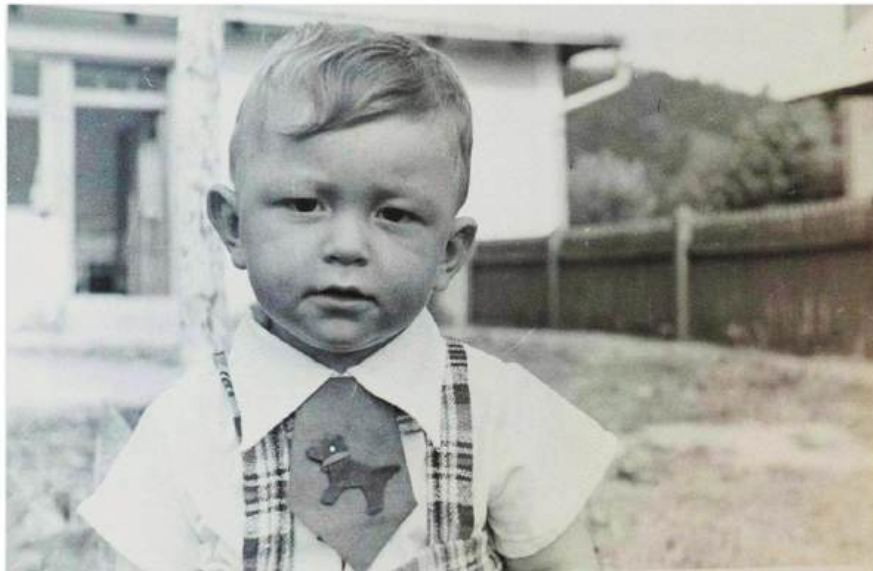
התנגדות, עם משחקי דמקה, מפ' גשי סיפור ותרגילים בחשכון. בוי' מן שהם חוגגים את ליל הסדר, הילדים מזהים בין פרעה לבין מפקד המחנה גת. "פרעה הכי שונא ילדים והורג אותם", מספר מארק לחבריו. "הוא מפחד שהילדים יגלו את הסוד שלו ול' כן הוא שונא והורג אותם'.

"לילדים יש כוח מיוחד", אומ' רת גוברין. "כמו הילד בסיפור של הנס כריסטיאן אנדרסן שאומר 'המלך הוא עירום, הילדים יודעים את האמת והם מתמודדים איתה בעזרת סיפורים ויכולת לחזק, ללגלג על הרוע. זה הכוח היחיד שנשאר אפשר להכניע את הרוע אבל הוא יתפרץ עוד פעם. העולם שברא הדמיון של הילדים התנגד לרוע'.

ב-14 במאי 1944, יום האם, נשלחו הילדים לאשוויץ. גת אר' גן מופע תיאטרלי שהתנהל לצל' לי פסקול של שירי ילדים ונעימות עליונות שבקעו מרמקולים. המ' שאיות עם הילדים כוסו ביריעות בד שחורות. "כשהצרחות הפ' ראיות מהרמקולים מחרישות את ככי האימים של ההורים והילדים,

בעלים של מנסרה ויערות, ועם התינוק מארק. כמה שבועות אחרי הכיבוש הגרמני נרצח גוטק. קרי' בת משפחה סיפרה לה על המעשה ההוראי של אמא: "כשנכנסו הגר' מנים, דבר ראשון הם תפסו את הבעל שלה ותלו אותו. היה כתוב שם: 'מי שיריד אותו יהיה לו אותו סוף'. אבל אמא שלך, היתה לה חברה בכפר, או החברה הלכ' שה אותה בבגדים שלה, ובלילה נסעו עם סוס ועגלה. ואמא שלך הורידה את הבעל שלה מעמוד התלייה. כיסתה אותו בקש והביאה אותו לעיר ועשתה לו קבורה. רק רגה היתה יכולה'.

אחרי הרצח, רגה ומארק נמל' טו בחזרה לקרקוב. את השנה הבאה הם בילו בעליית גג בגטו, צופים מבדל לחרכים באקציות שהתרחשו ברחוב למטה. את מה שלא יכלה לבסס על חומר מתועד, גוברין השלימה מדמיונה. "חשב' תי איך ללוות את מארק, להציל אותו מהמחיקה, ילד שלא נשאר ממנו זכר". היא בראה לו מקום בריחה דמיוני בשם "אי הילדים", שבו צייר וקרא ושיחק עם חבריו שנרצחו כולם.

אחיה של מיכל, מארק, בחופשה בזקופנה, 1939. נרצח בתאי הגזים

הגרמני שהקדיש את חייו להביא את הפושעים הנאצים לדין.

רגה (רגינה) היתה בתם של מנדל וחווילה פוזר, עקרת בית ובי' על מפעל כפתורים אמיד. לפניה נולדו טוביה ומאיר ואחריה רר' מק. ההורים ושלושת האחים נרצ' חו בשואה, ואיתם גם הילדים של טוביה, של מאיר וכאמור – מא' רק. האלמנות של טוביה ומאיר שרדו.

ב-1936 נסעה רגה עם בעלה, גוטק לאוב, לביקור בן כמה שבר' עות בארץ ישראל. "הביקור נועד להכשיר את העלייה שלהם", מס' פרת גוברין. "הם רכשו פרדסים והקימו בית אריזה, כדי שיהיה להם ממה להתפרנס כשיבואו. אבל אז פרצה מלחמת העולם והם נתקעו בפולין". שנים אחר כך קר' לע אביה של גוברין לקשיים כל' כליים, ו"אמא שלי מכרה את הפרדסים כדי לשלם את החובות'.

הסיפור הולך אותה לפשמי' של, עיר ממזרח לקרקוב, בגלי' ציה, שם חייתה רגה עם גוטק,

המשאיות עברו", סיפר לגוברין אחד הניצולים. רגה רצה לעבר המשאיות, להצטרף אל בנה, אבל חברותיה החזיקו בה. "היא נאבקה בנר", סיפרה אחת מהן. "אני רוצה ללכת עם מארק שלי, אני רוצה להיות איתו עד הסוף'.

עזרת נשים

רגה נשלחה לאשוויץ באוקטובר 1944, יחד עם קבוצה של תשע נשים חרדיות שחלקו את מטע האוכל שהיה להן ונאבקו יחד כדי לשרוד. גוברין גילתה עליהן לאחר מותה של אמא, כשאחת מחברות הקבוצה הגיעה לשבעה. בעקבות הדברים שסיפ' רה לה, איתרה גוברין את חמש הנשים שעוד נותרו בחיים, נסעה מבני ברק לאנטוורפן ולניו יורק. "הבנתי שאת בואי לעולם אני חייבת לעשר הנשים שבוכותן אמא שרדה", היא כותבת.

"היתה תהום בין הנשים הציוניות לחרדיות והיה ברור שאמא שלי שונה מהן, אבל היא והן התגאו בכך שהן יכולות להיות

במרץ 1943 חוסל הגטו ורגה נשלחה ביחד עם 14 אלף מיהדי קרקוב לפלאשוב, מחנה עבודות כפייה מחוץ לעיר, שהונצח בסרט "רשימת שינדלר". 250 ילדים הוכרחו בתרמילים לפלאשוב, מספרת גוברין. "הנאצים ידעו על כך וירו בתרמילים'.

כמו בסרטו של ספילברג, גוב' רין נותנת מקום רב בספרה למפ' קד המחנה אמון גת, הרוצח הברוטלי שנודע במטווחי הירי שביצע ממרפסת הווילה שלו. היא מעניקה לסדיום שלו מרכיב פרי' ורטי' כשהיא מתארת את הריגוש המיני שחוה כאשר ראה מהמרפ' סת את המון היהודים המדדים בקור העז אל מגרש המסדרים ביום בואם למחנה. "הוא התנשם כשאברו התנפח, ולולא תגיות הרגע, אולי היה מתיר את מכנסיו ומתיו את אוננו מהמרפסת הג' בוהה. לא, הרחיק את ידו, הצ'י פיה מעמיקה את העונג'.

גוברין יצרה לילדים בפלא' שוב עולם פנימי אלטרנטיבי שמשמש גם כאמצעי של